

Czesław Chowaniec, Małgorzata Chowaniec, Agnieszka Nowak, Mariusz Kobek

Ciężki wypadek zbiorowy w KWK Zabrze-Bielszowice – sądo-wo-lekarska ocena następstw zdrowotnych dla potrzeb postępowania karnego

A serious group accident in Zabrze-Bielszowice Coal Mine – medico-legal evaluation of health consequences for the purpose of criminal proceedings

Z Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej i Toksykologii Sądowo-Lekarskiej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach
Kierownik: dr n. med. Cz. Chowaniec

W dniach 23 i 24 lutego 2003 roku w kopalni Zabrze-Bielszowice w Rudzie Śląskiej, na poziomie 840 metrów pod ziemią w ścianie wydobywczej, doszło dwukrotnie do wybuchu metanu. W zbiorowych wypadkach zostało rannych łącznie 35 górników, którzy doznali przede wszystkim rozległych termicznych oparzeń ciała. Autorzy dokonali zestawienia obrażeń ciała u pokrzywdzonych z uwzględnieniem ich charakteru, stopnia ciężkości, oceny wyjściowego stanu klinicznego, rodzaju zastosowanych procedur medycznych, intensyfikacji leczenia. Uwzględniono orzeczenia lekarskie, w tym organów rentowych i wyniki przeprowadzonych sądowno-lekarskich badań poszkodowanych górników. Zakład Medycyny Sądowej w Katowicach sporządził kompleksowe opinie sądowno-lekarskie w toku prowadzonego przez prokuraturę postępowania przygotowawczego i następnie opinie dotyczące poszczególnych poszkodowanych już w toku postępowania sądowego na okoliczność kwalifikacji prawnej obrażeń ciała, mechanizmu powstania obrażeń, ale także cierpienia psychicznych i fizycznych, uciążliwości leczenia, rokowań na przyszłość.

On February 23/24, 2003, in Zabrze-Bielszowice coal mine, 840 m below the surface, a methane blast occurred twice. In group accidents, a total number of 35 miners were injured; the majority of them experienced extensive thermal injuries. The authors compiled a list of body injuries, including their character, severity, initial clinical assessment and

types of employed medical procedures, taking into consideration also medical certification of the Social Insurance and results of medico-legal examinations of the miners. Department of Forensic Medicine in Katowice prepared comprehensive medico-legal opinions during preparatory prosecuting proceedings followed by precise, individualized opinions for the court, concerning legal qualification of the injuries, their underlying mechanisms, but also mental and physical suffering, treatment-associated hardships and prognosis for the future.

Słowa kluczowe: wypadek w pracy, kopalnia, obrażenia ciała, opinia sądowno-lekarska
Key words: work accident, coal mine, body injuries, medico-legal certification

W dniach 23 i 24 lutego 2003 roku w kopalni Zabrze-Bielszowice w Rudzie Śląskiej, na poziomie 840 metrów pod ziemią w ścianie wydobywczej, doszło dwukrotnie do gwałtownego wybuchu metanu. W zbiorowych wypadkach zostało poszkodowanych łącznie 35 górników. Z ustaleń prokuratury wynikało, że pierwszy wypadek z trzema poszkodowanymi górnikami został zatuszowany przez kierownictwo kopalni. Nie powiadomiono o nim urzędu górniczego zaś w dokumentach wpisano, że górnicy poparzyli się gorącą wodą. Już po wypadku okazało się, że ściana wydobywcza, gdzie doszło do

Tabela I. Przypadki dotyczące stanu zdrowia poszkodowanych górników oraz rodzaju leczenia.
Table I. Health state and kind of treatment to the miners.

Stan zdrowia Health state.	Liczba poszkodowanych Number of injured	Rozległość oparzeń ciała % Extensive of the burn %	Oparzenie dróg oddechowych Burn of the airways	Zatrucie tlenkiem węgla (HbCO) % CO poisoning %	Stężenie HbCO badane 6 godz. po wypadku % Level of HbCO 6 hours after the accident.	Leczenie w komorze hiperbarycznej Treatment with hyperbaric gas	Wykonane przeszczepy skóry The skin transplant.	Przewlekły zespół stresu pourazowego PTSD
Ciężki Severe	8	22-65	5	nie badano not examined	–	8	8	–
Średnio ciężki Medium	5	18-31	–	nie badano not examined	–	3	5	–
Dobry Good	22	–	–	15	1,9-7,2	–	–	7

zapalenia metanu, kilka dni wcześniej została wyłączona z ruchu przez inspektorów z Okręgowego Urzędu Górniczego właśnie ze względu na wysokie stężenie gazu.

Bezpośrednio po drugim wypadku 13 ciężko poparzonych górników zostało przyjętych do Oddziału Leczenia Oparzeń – Centrum Leczenia Oparzeń w Siemianowicach Śląskich, zaś pozostałych poddano obserwacji szpitalnej w Instytucie Medycyny Pracy w Sosnowcu.

22 górników, którzy w momencie zdarzenia pracowali w odległości od 150 m do około 600 m od centrum wybuchu, doznało lekkiego zatrucia tlenkiem węgla, podrażnienia dróg oddechowych pyłem węglowym oraz powierzchownych obrażeń ciała w postaci wielomiejscowych stłuczeń. Oznaczone w szpitalu stężenia hemoglobiny tlenkowej (HbCO) badane w 6-tej godzinie po wydobywaniu górników na powierzchnię mieściły się w granicach od 1,9% do 7,2%. Wśród obrażeń ciała w tej grupie górników dominowały ograniczone sińce i otarcia naskórka na kończynach górnych i dolnych. W pewnym odstępie czasowym tj. po kilkunastu dniach – kilku tygodniach, pojawiły się niepokój, zaburzenia emocjonalne, stany lękowe – które były powodem podjęcia leczenia ambulatoryjnego psychiatrycznego z rozpoznaniem nerwicy lękowo-depresyjnej sytuacyjnej. Pacjenci, których stan kliniczny określono jako dobry po kilkudniowym pobycie o charakterze obserwacyjno-diagnostycznym w szpitalu oraz wykonaniu stosownych badań

i zaopatrzeniu ograniczonych obrażeń zewnętrznych zostali wypisani do domu.

Górnicy, którzy w chwili wypadku znajdowali się w niedużej odległości od centrum wybuchu, doznali rozległych oparzeń termicznych powłok ciała, zwłaszcza twarzy, głowy, szyi, klatki piersiowej, tułowia, powłok brzusznych, kończyn górnych i w mniejszym stopniu kończyn dolnych. Przy przyjęciu do szpitala 8 górników było w stanie ciężkim, 5 w stanie średniociężkim. Wszyscy pacjenci byli przytomni, w drogach oddechowych stwierdzano dużą ilość sadzy, tapetującej błonę śluzową. 8 pacjentów skarżyło się na poważne trudności w oddychaniu, 13 na silne dolegliwości bólowe powierzchni oparzonych. Oparzenia obejmowały od 18% do 65% powierzchni ciała, były to oparzenia stopnia IIa, IIb i głębokie oparzenia III stopnia. W szpitalu zastosowano leczenie ogólne – zachowawcze – włączono leki przeciwbólowe, intensywną płynoterapię – stosowano płyny infuzyjne, wyrównywano zaburzenia elektrolitowe i niedobory białkowe (podawano gamma globulinę) zabezpieczenie p-tężcowe, wdrożono leczenie przeciwzakrzepowe i przeciwzatorowe oraz leki zapobiegające krwawieniom z przewodu pokarmowego i osłonowo antybiotyki. W odniesieniu do 11 górników zastosowano leczenie w komorze hiperbarycznej, a także miejscowe w postaci zmian opatrunków. Pacjenci byli konsultowani przez: otolaryngologa, internistę i pulmonologa, okulistę. Na podstawie wyników badań kon-

sultacyjnych i dodatkowych (bronchoskopie) ostatecznie potwierdzono oparzenia dróg oddechowych w 5 przypadkach. Podczas leczenia stan ogólny był stabilny określany wyjściowo jako ciężki, średni i następnie dobry, względnie szybko uzyskano stabilizację parametrów krążenia i oddychania; na bieżąco wyrównywano zaburzenia wodno-elektrolitowe i gospodarki kwasowo-zasadowej; monitorowano diurezę i bilans płynów; prowadzono leczenie usprawniające – rehabilitację. W pierwszych dniach hospitalizacji u 13 chorych wystąpiła gorączka do 39°C. Wszyscy byli pojeni i karmieni przez usta – stosowano dietę wysokokaloryczną, nie była konieczna suplementacja i żywienie parenteralne. Stopniowo ustępowały obrzęki twarzy, rany oparzeniowe oczyszczały się z tkanek martwiczych. U jednej osoby dokonano nacięć odbarczających skóry i powięzi. Oparzenia powierzchowne goiły się samoistnie przez naskórkowanie. W znieczuleniu ogólnym u 13 górników dokonano wolnych przeszczepów skóry pośredniej grubości na rany ziarninujące. Przeszczepy wgajały się bez powikłań, miejsca wygojone natłuszczano Nitrofurazonem. Po około czterech - pięciu tygodniach intensywnego le-

czenia najczęściej poszkodowanych wypisywano do domu stwierdzając u nich prawidłowo gojące się blizny oraz zalecono konieczność dalszego leczenia w warunkach ambulatoryjnych i specjalistyczne systematyczne kontrole w poradni przyszpitalnej, a także kontynuację odpowiedniego postępowania usprawniającego.

W maju-czerwcu 2003 roku w Katedrze i Zakładzie Medycyny Sądowej w Katowicach na zlecenie Prokuratury Okręgowej na podstawie akt sprawy i dołączonej dokumentacji medycznej z leczenia szpitalnego obejmującego bezpośrednio okres powypadkowy – dokonano wstępnej oceny stopnia ciężkości doznanych obrażeń ciała i rozstroju zdrowia, w tym ich kwalifikacji prawnej. W 2005 roku zgodnie z postanowieniem Wydziału Karnego Sądu Rejonowego wydano uzupełniające opinie dotyczące wszystkich pokrzywdzonych górników. Opinie zostały opracowane na podstawie analizy pełnej dokumentacji lekarskiej oraz po przeprowadzeniu badań sądowo-lekarskich pokrzywdzonych na okoliczność skutków zdrowotnych dotyczących wypadku, rodzaju doznanych obrażeń ciała, kwalifikacji i oceny stopnia ciężkości, przebiegu i uciążliwości leczenia, rokowania na

Tabela II. Kwalifikacja obrażeń ciała u poszkodowanych górników.
Table II. Legal qualification of the injuries.

Stan zdrowia Health state	Kwalifikacja karna obrażeń Legal qualification of the injuries						
	Liczba przypadków Number of cases	Brak podstaw do kwalifikacji	Art. 156.§2 k.k. Art. 156.§2 of p.c.	Art. 156.§1 k.k. Art. 156.§1 of p.c.	Art. 156.§1 pkt. 2 k.k.		
					Choroba realnie zagrożająca życiu Disease causing real danger to live.	Trwale istotne zeszczenie Permanent essential defacement	Całkowita znaczna trwała niezdolność do pracy w zawodzie Total permanent or major permanent inability to work in profession
Ciężki Severe	8	–	–	–	8	7	8
Średniociężki Medium	5	–	–	1	4	2	2
Dobry Good	22	3	10	9	–	–	–
Razem Total	35	3	10	10	12	9	10

przyszłość, w tym w odniesieniu do możliwości podjęcia pracy zarobkowej na uprzednio zajmowanym stanowisku – to jest górnika dołowego w oddziale wydobywczym.

W pierwszej opinii zbiorczej z 2003 roku uznaliśmy w 12 przypadkach, iż doznane przez górników obrażenia wyczerpywały znamiona „ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w postaci choroby realnie zagrażającej życiu”. Jednak wobec zmiany treści art. 156. § 1. pkt. 2 k.k. – a zatem po uwzględnieniu brzmienia przepisu w chwili zaistnienia przestępstwa tj. obowiązującego po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 07.07.2003 roku – na zlecenie sądu dokonano weryfikacji kwalifikacji obrażeń. W związku z obowiązującym brzmieniem zapisu art. 156. § 1. pkt. 2 k.k., we wszystkich przypadkach, gdzie wcześniej przyjęto wystąpienie skutku w postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w postaci choroby realnie zagrażającej życiu dokonano zmiany kwalifikacji z art. 156. § 1. pkt. 2 k.k. na art. 157. § 1 k.k. ponieważ brakowało podstaw do przyjęcia znamion kodeksowych ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w postaci długotrwałej choroby realnie zagrażającej życiu. Przyjęcie takiej klasyfikacji wynikało jednak wyłącznie z obowiązującej w dacie zaistnienia czynu przestępczego redakcji artykułu 156 k.k. Jakkolwiek ze stanowiska sądowno-lekarskiego obrażenia ciała wyczerpywały znamiona choroby realnie zagrażającej życiu to równocześnie nie towarzyszyły im cechy długotrwałości – niezbędnej dla przyjęcia ciężkiego uszczerbku na zdrowiu – w rozumieniu obowiązującego wówczas art. 156. § 1. pkt. 2 k.k. [1, 2, 3, 4, 5].

Spśród 12 najczęściej poszkodowanych górników, u których pierwotnie przyjęto kwalifikację w rozumieniu art. 156. § 1. pkt. 2 k.k. w postaci skutku wyczerpującego znamiona ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w postaci choroby realnie zagrażającej życiu, w 9-ciu przypadkach równocześnie stwierdzono wystąpienie skutku w postaci „trwałego istotnego zeszpecenia”, a dodatkowo u 10 górników „całkowitą lub znaczną trwałą niezdolność do pracy w zawodzie” – co wyczerpywało dyspozycje art. 156. § 1. pkt. 2 k.k.

W pozostałych 22 przypadkach, u 10-ciu górników obrażenia zakwalifikowano jako naruszenie czynności narządów ciała lub rozstroju zdrowia trwające nie dłużej niż 7 dni. W 3 przy-

padkach nie doszło do wystąpienia uchwytne go naruszenia czynności narządu ciała ani rozstroju zdrowia.

W ocenie prowadzącej śledztwo Prokuratury Okręgowej, kierownictwo kopalni było odpowiedzialne za niewłaściwą ocenę stanu zagrożenia, nie przeprowadzenie akcji przeciwpożarowej i skierowanie górników do prac pod ziemią w sytuacji niebezpiecznej, stwarzającej bezpośrednie zagrożenie dla życia i zdrowia pracowników dołowych. Sąd uznał zasadność zarzutów oskarżyciela publicznego skazując 9 oskarżonych (osoby ze ścisłego kierownictwa kopalni, w tym z działu BHP i wentylacji) na kary od ½ roku do dwóch lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na trzy lata oraz 5 tys. zł grzywny.

12-tu najczęściej poszkodowanym górnikom sąd jednocześnie przyznał kwotę po 9 000 zł tytułem nawiązki za doznany ból, cierpienia i krzywdy. Wyrok Sądu Rejonowego z dnia 08.02.2007 roku jest nieprawomocny.

PIŚMIENNICTWO

1. Berent J., Jurczyk A. P., Markuszewski L., Szram S.: Długotrwała choroba realnie zagrażająca życiu. Arch. Med. Krym. 2004, 54(4), 242-251.
2. Hauser R., Kaliszan M., Bardzik S.: Kontrowersja wokół przecinka. Głos w dyskusji. Arch. Med. Krym. 2003, 53(4), 369-373.
3. Kodeks karny. Ustawa z dnia 06 czerwca 1997 roku Dz.U. z dnia 2 sierpnia 1997 roku Nr 88, poz. 553.
4. Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 października 1997 roku o sprostowaniu błędów. Dz.U. 1997, 128. 840 z dnia 22 października 1997 roku.
5. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 lipca 2003 roku w sprawie SK 3801. Dz.U. 2003. 121. 1142 z dnia 11 lipca 2003 roku (uzasadnienie LEX OTK-A 20036/61).

Katedra Medycyny Sądowej
Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach
40-752 Katowice
ul. Medyków 18
e-mail: martinchow@vp.pl